HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

א"ר יוסי קיימתיה כהא דא"ר שמואל בשם ר' זעירא כל שאינה יכולה ליקרב לא היא ולא דמיה לא קדשה אלא הקדש דמים ואת אמרת יאות להקריבו אין את יכול דכתיב בבקר ולא עופות לפדותו אין את יכול [א]שאין לעוף פדיון לפום כן צריך מימר לא קדשה אלא קדושת דמים חברייא בשם רבי יוחנן ר' אייבו בר נגרי אמר קומי רבי אילא בשם רבי יוחנן טעמא דהין תניא [1]ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' מה ת"ל טמאה אלא אפילו טמאה באותו השם וקשיא בדא כתיב והעמיד והעריך ר' זעירא בשם ר"א לא אמר כן אלא ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' כל שאינה ראוי ליקרב לא כאן ולא במקום אחר אינו עושה תמורה יצאת נקבה (שבעוף) לעולה אע"פ שאינה ראויה ליקרב כאן ראוי ליקרב במקום אחר (א)רבי אבון ורבי בון בעון קומי רבי זעירא הרי [ב]הרובע והנרבע שאינן ראוין ליקרב לא כאן ולא במקום אחר והרי הן עושין תמורה אמר לון אף אני לא אמרתי אלא טמאה ממש (ס"א ממום) וקשיא בדא כתיב והעמיד [2]והעריך:

הלכה ה מתני' [ג]אחת לל' יום משערין את הלשכה כל[א] המקבל עליו לספק סלתות מארבע עמדו משלש יספק מד' משלש ועמדו מד' יספק מד' שיד הקדש על העליונ' אם התליעה סולת התליעה לו ואם החמיץ יין החמיץ לו אינו מקבל מעותיו עד שיהא המזבח מרצה: **גמ'** תני[ב] בשם ר"ש מיד היו מקבלין את מעותיהן והכהנים זריזין הן:

הדרן עלך פרק התרומה

הלכה א מתני' [ד]אלו הן הממונים שהיו במקדש יוחנן בן פנחס על החותמות אחיה על הנסכים (ב)מתיה בן שמואל על הפייסות פתחיה[ג] על הקנין פתחיה זהו מרדכי ולמה נקרא שמו פתחיה שהיה פותח דברים ודורשן ויודע בשבעים לשון. בן אחיה על חולי מעיים נחוניה חופר שיחין גביני כרוז בן גבר על נעילת שערים בן[ד] בבי ממונה על הפקיע בן ארזא על הצלצל הוגרס בן לוי על השיר בית גרמו על מעשה לחם הפנים בית אבטינס על מעשה הקטורת ואלעזר על הפרוכת ופנחס המלביש[ה]: **גמ'** ר'[ו] חזקיה א"ר סימון ורבנן חד אמר כשירי דור ודור בא למנות עליהן וחרנה אמר מי שהיה באותו דור מנה מה שבדורו [א](מאן דאמר כשירי כל דור ודור בא למנות על כולן הוא אומר [3]זכר צדיק לברכה מאן דאמר מי שהיה באותו דור מנה מה שבדורו על כולן הוא אומר ושם רשעים ירקב ועל מי נאמר זכר צדיק לברכה על בן קטין וחביריו) אמר

קרבן העדה

קיימתיה. טעמא דר"א דמתני' כדר' שמואל: **לא היא.** עצמה: **ולא דמיה.** ע"י פדיון כשנפל בה מום: **אלא הקדש דמים.** דהיינו קדושת בדק הבית: **ואמרת יאות.** ושפיר קאמרת שעופות לבד"ה: **להקריבו.** לעולה לקייץ המזבח א"א דכתיב בבקר: **שאין לעוף פדיון.** אף שנפל בו מום כדאיתא בתו"כ: **לפום כן וכו'.** לפיכך צריך לומר דעופות לא קדש מתחילה אלא קדושת דמים: **טעמא דהין תניא.** טעמו דהך תנא דאמר אליבא דר"ש המפריש נקבה לעולה ולאשם ולפסח אינו עושה תמורה: **אלא אפי' טמאה באותו השם.** שלא קרא עליו שם קרבן הראוי לו: **וקשיא בדא כתיב והעמיד והעריך.** בתמיה וכי קרבן כזה שהוא תם בעי העמדה והערכה דהא בסיפא דהך קרא כתיב והעמיד והעריך וכאן ממ"נ לא בעי העמדה והערכה או שאינו קדוש כלל או שהוא עצמו קרב למזבח: **ה"ג יצאה נקבה שבעולה.** וה"פ אם הקדיש נקבה לעולה הרי היא ראויה למזבח לשם שלמים: **הרי הרובע והנרבע.** דתני בתוספתא פ"ק דתמורה דעושין תמורה ואינה ראויה להקרבה כלל: **אלא.** דומיא דטמאה ממש שאין במינה קרבן לאפוקי עולת נקבה שיש במינה קרבן: **ה"ג בהדא כתיב והעמיד והעריך.** סיומא דתירוצא דר"ז הוא כיון דקרא איירי בטמאה ממש צריכה העמדה והערכה:

הלכה ה מתני' משערין את הלשכה. נותנין שיעור ליינות ושמנים וסלתות שיעמיד זה השער לשלשים יום ולוקחין מהם הגיזברין מה שצריכין באותו סכום שפסקו ואם נתייקר המקח אין מוסיפין דמים ואם הוזל לוקחין לפי הזול: **המקבל עליו לספק סלתות.** בימות קציר חטים ובצירת ענבים ומסיקת זתים היו הגזברים מקדימין מעות לחנוני והיה החנוני מקבל עליו לספק יינות ושמנים וסלתות כל השנה ואם היו אז נמכרים ד' סאין בסלע והוקרו ועמדו ג' סאין צריך ליתן ד' סאין דהקדש קונה בכסף דכתיב ונתן הכסף וקם לו ואם קיבל לספק ג' סאין בסלע והוזלו ועמדו ד' בסלע נותן ד' בסלע דלא גרע מהדיוט דלא קני אלא במשיכה: **התליעה לו.** ואפילו משך הגזבר ונתן מעות אחריותם על החנוני: **אינו מקבל מעותיו.** כלומר אין נחשבין מעותיו של חנוני ולא זכה בהם אע"פ שקבלום מהגזבר: **עד שיהיה המזבח מרצה.** שיעלה לרצון על המזבח הלכך אם התליעה הסולת או שהחמיץ היין אחריותם על החנוני: **גמ' מיד היו מקבלין את מעותיהן.** דלא חיישינן שיפסלו שהכהנים זריזין הן:

הדרן עלך פרק התרומה

הלכה א מתני' על החותמות. ועל הסלתות כדמפרש לקמן במתני': **על הפייסות.** להורות סדר הגורל מי יזכה בעבודה זו ומי בזו כמפורש במס' יומא: **על הקינים.** מחוסרי כפרה כגון זב וזבה ויולדת שמביאין קני חובה דהיינו תורים ובני יונה נותנים מעותיהם לשופרות שבמקדש והממונים על השופרות לוקחים המעות ומביאין בהן הקינים והיה צריך שיתמנה על זה חכם גדול ובקי כדאמרינן במסכת אבות קנים ופתחי נדה הן הן גופי הלכות: **שהיה פותח דברים וכו'.** והוא מרדכי בלשן שעלה מן הגולה ונקרא כן שהיה בולל לשונות הרבה כדמפרש בגמרא: **על חולי מעיים.** מפרש בגמרא: **חופר שיחין.** היה בקי בחפירות שיחין כדמפרש בגמרא והיה ממונה לחפור שיחין כדי שיהיו מים מצויין לעולי רגלים: **גביני.** כך שמו של האיש המכריז כדמפרש בגמרא: **על נעילת שערים.** לנעול השערים בערב ולפתחן בבקר: **על הפקיע.** מפרש בגמ': **צלצל.** כלי שיר שיש לו קול גדול לשון תצלינה אזניו צימבל"ו בלע"ז וכשהיו שומעין קולו היו הלוים מתחילין בשיר: **על השיר.** להתחיל את השיר וכשהיה מסיים היו כולן מסיימין: **בית גרמו וכו'.** כולה מפרש בגמרא: **גמ' כשירי דור ודור בא למנות.** שאי אפשר שאלו הנזכרים היו ממונים בכל זמן הבית דבכל דור דור היו משתנים הממונים לכן פירש דאותן הכשרים שבכל מינוי ומינוי מנה התנא במשנתנו: **מי שהיה באותו הדור.** כשעלו ישראל מן הגולה מנה אותן שהיו בדורו ולא כל הממונים שהיו בזמן הבית: **על כולן הוא אומר וכו'.** אהא דתנן בפ"ג דיומא בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים בית אבטינס לא רצו ללמד וכו' הוגרס בן לוי היה יודע פרק בשיר ולא רצה ללמדו בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב על הראשונים הוא אומר זכר צדיק לברכה ועל האחרונים הוא אומר שם רשעים ירקב וקאמר דלמ"ד דכשרים מנה התנא א"כ ע"כ לומר דאף בית גרמו ובית אבטינס היו כשרים שהרי מנה התנא אותם כאן ושם רשעים ירקב אבן קמצר לחודיה קאי: **על כולן הוא אומר שם רשעים ירקב.** אפילו על בית גרמו: **על בן קטין וחביריו.**

ריבב"ן

מתני' **משערין את הלשכה.** לפרוע את חובת ההקדש כדתניא בתוספתא אחת לל' יום משערין את הלשכה. כל מי שמכר להן יינות ושמנים וסלתות ואמר תנו לי מעותי אין שומעין לו[ז] אלא הולך אצל גזבר וגזבר מעמידו אצל שולחני: **שיד ההקדש על העליונה.** אם נתיקרו אינו מפסיד ההקדש שהמעות קונות כדכתיב ונתן הכסף וקם לו. הוזלו אין ההפסד להקדש לפי שאין כח הדיוט חמור מן ההקדש שאינה קונה אלא במשיכה: **התליעה סולת התליעה לו.** למוכר ואסור למזבח דתנו רבנן במנחות בפרק כל קרבנות סולת שהתליעה רובה פסולה חטין שהתליעו רובן פסולות. וכן אם נשפך היין נשפך למוכר כדתניא בתוספתא פ"ב אינו מקבל את מעותיו עד שיהא המזבח מרצה. ירושלמי תני ר' שמעון אומר מיד היה מקבל מעותיו והכהנים זריזין הן:

מתני' **אלו הן הממונים.** ירושלמי רבי חזקיה ורבנן חד אמר כשירי כל דור ודור בא למנות וחרנא אמר מי שהיה באותו הדור מנה מה שבדורו. על החותמות שהיה נותן חותם למי שרוצה סולת ויין ושמן מן הגזבר דדמיהן ידועין לכל ומי שבא לקנות מן ההקדש נותן מעות ליוחנן והוא נותן לו חותם והיה כתוב בו דמי נסכי כבש או איל או פר כדמפרש לקמן וכתב בו שם היום ושם המשמר ואחיה היה נותן לו הסולת והיין והשמן: **על הפייסות.** כדמפרש ביומא פ"ב כשהיו באין להפיס זקן ויושב במערבה בלשכה חציה בנויה בקודש וחציה בנויה בחול ומלמד להם דרך הפייס א"נ הוא היה נוטל מצנפת מראשו של א' מהן וממנו היה מתחיל המנין כדמפרש התם: **פתחיה זה מרדכי בלשן ולמה נקרא שמו פתחיה שהיה פותח דברים ודורשן ויודע בשבעים לשון.** היכי דמי פותח דברים ודורשן כדאמר במנחות בפרק ר' ישמעאל (דף סד:) מעשה שבא העומר מגגות צריפין ושתי הלחם מבקעת עין סוכר מטא עומר לא הוו ידעי מהיכא לייתוי אכרוז אתא ההוא חרשא אותיב חדא ידיה אאיגרא וחדא ידיה אצריפא אמר להו מרדכי מי איכא דוכתא דשמיה גגות צריפין או צריפין גגות בדוק ואשכח מטא לאתויי שתי הלחם לא הוו ידעי מהיכא לייתוי מפרש בירושלמי לפי שכל התבואות נשדפו באותה שנה בארץ ישראל אכרוז אתא ההוא חרשא אותיב חדא ידיה אעיניה וחדא ידיה אסכרא אמר להו מרדכי מי איכא דוכתיה דשמיה עין סוכר או סוכר עין בדוק ואשכח הנהו ג' נשים דאתיין ג' קינין חדא אמרה לזיבתי וחדא אמרה לימתי וחדא אמרה לעינתי. סבור זיבתי זיבה ממש לימתי שספעה ים לעינתי שופעת כמעין דכלהו חדא לחטאת וחדא לעולה אמר להו מרדכי שמא בזוב סיכנה בים סיכנה בעינא סיכנה וכולן עולות דבנדר הביאום בדוק ואשכח היינו דתנן פתחיה על הקינין שהיה עומד לפרש כילד מביאות הנשים קיניהם: מתני' **על חולי מעיים.** ירושלמי על ידי שהכהנים הולכין יחפין

תקלין חדתין

יוחנן גופיה דדריש טמאה לאותו השם שאינה ראויה לעולה. ורמי דידיה אדידיה דכיון דאמר סברא דיליה שכן כשרה כו' א"כ אינה טמאה לאותו השם ואיך מפרש טעמיה דרשב"י מטעם זה ולהכי גרסינן למימרא דחברייא סמוך לעיל מינה וגירסת הספרים שיבוש הוא דאיך פריך מר' יוחנן אדר"ל וגם דכל שקלא וטריא שייכא לעיל דעסקינן בטעמייהו דר"ש: **א"ר יוסא קיימתיה כההיא דאמר שמואל כל שאינה קריבה כו'.** רבי יוסא אמר שהוא קיים דבריו דלא ליסתור כל כך דמה שאמר טמאה מאותו השם היינו דבהקדיש סתם כמו המקדיש נכסיו והיו בהן עופות אינה קדשה לא היא ולא דמיה היינו בין תמימה דהא בבקר כתיב ולא עופות. ודמיה היינו כשנפלה בה מום ג"כ לא קדשה שאין לעוף פדיון אף בנפל בה מום כדתניא בספרא ולכן נקרא טמאה לאותו השם דאינה ראויה בכולה שם עולה ולכן דריש לה בקרא הכי טמאה באותו השם וכו' והעמיד לאורויי דאינו עושה תמורה ולעיל גבי טעמא דר"ש הכי פריש לה הואיל ופעם בהקדיש עוף תמימה בפירוש לעולה קדשה קדושת הגוף ולהכי חלה הכא גבי נקבה קדושת הגוף לענין לעשות תמורה ולהכי נטר בסדר השקלא וטריא ותירוצי דר"י אדר"י עד דאמר טעמא דר"א דמפורש בבקר ולא עופות: **מתני' משערין את הלשכה.** קובעין שער ליינות ושמנים כו' על ל' יום והגזברין לוקחין מהם מה שצריכין באותו הזמן ואם נתייקר המקח אין מוסיפין דמים ואם הוזל לוקחים כפי הזול: **המקבל כו'.** בימות הקציר והבציר היו לוקחים מעות אצל הגזברין והיו מקבלין עליהם להספיק סלתות ושמנים כל השנה ואם היה אז נמכרים ד' סאין בסלע והוקרו עד שעמדו ג' סאין בסלע צריכים ליתן ד' דהקדש קונה בכסף דכתיב ונתן הכסף וקם לו וכן אם הוזלו נותן כשער שהוזל דלא גרע מהדיוט שאינו קונה אלא במשיכה: **התליעה לו.** ואפי' משך הגזבר ונתן מעות אחריותם על החנוני: **אינו מקבל מעותיו.** אינם נחשבים מעותיו של חנוני ולא זכה בהם אע"פ שקבלם מהגזבר: **עד שיהיה המזבח מרצה.** שיעלה לרצון על המזבח הלכך אם התליעה הסולת או שהחמיץ היין אחריותם על החנוני: **גמ' תני בשם ר"ש מיד כו'.** דלא חיישי' שיפסלו שהכהנים זריזין הן: הדרן עלך התרומה פרק רביעי

מתני' אלו הן הממונים כו'. לשון רבינו הגאון. כולם נקראו ע"ש הראשון וכן במלכים פרעה ואבימלך ומלכי צדק וכמ"ש במנחות במרדכי. ובירושלמי בפנחס המלביש: **הפייסות.** להורות סדר הגורלות מי יזכה בעבודה זו ומי באחרת: **הקנים.** כגון זב וזבה ויולדת שמביאין קני חובה נותנים מעותיהם לשופרות שבמקדש והממונים על השופרות לוקחים המעות ומביאין בהן קנין והיה צריך שיתמנה על זה חכם גדול ובקי כדתנן קנין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות: **ויודע בשבעים לשון.** הוא סיומא דמילתא דלהכי מינוהו לזה לפי שכל הנשים שמביאין הקינים לשונם משונים לארצותם ללשונותם ומשובש ג"כ והוא היה מבין כל ע' לשון וממילא הבין כל שיבושי אותן הלשונות וכמפרש בגמרא על אחת שאמרה לזיבתי ופירש הוא כוונתה שבא זאב ליטול את בנה: **על חולי מעים.** מפרש בגמרא: **חופר שיחין.** כדי שיהא מים מצויין לעולי רגלים: **גביני.** שם אדם המכריז: **צלצל.** צימב"ל בלע"ז וכשהיו שומעין קולו היו מתחילין הלוים בשיר: **בן לוי.** משבט לוי על השיר להתחיל ובסיומו היו כולן מסיימין: **גמ' כשרי כל דור ודור.** שלא מנה רק הכשרים המיוחדים. ולכן מנה אלו בלבד אע"פ שהיו עוד בדורות אחרים ממונים אחרים לא מנה אלא המעולים כמ"ש ראיתי בני עליה והמה מועטים במספר: **מי שהיה באותו הדור כו'.** ולאו דוקא משום שהן כשרי כל דור אלא המונה מנה אלו שהיה בדורו: ה"ג **תמן תנינן.** ביומא פרק ג': **עליהן הוא אומר זכר כו'.** דאיהו ס"ל שכל המנויין כאן היו כשרים וא"כ לדידיה צריך לפרושי מ"ש ביומא על הראשונים נאמר זצ"ל על כולם גם אבית גרמי ובית אבטינס אף שמוזכרים שם במשנה לגנאי. אך דבברייתא אמרו שמצאו תשובה לדבריהם וכ"ה בסוגיין ולכן נאמר גם עליהם זצ"ל ועל בן קמצר שלא מצא תשובה לדבריו נאמר ושם רשעים כו': **מ"ד מי שהיה כו'.** ול"ד כשרים א"כ מתני' דיומא כפשטיה דעל הראשונים קאי על בן קטין וחבריו דחשיב שם ברישא דמתני' דמזכירן לשבח עליהן קאי מ"ש זצ"ל וגירסת הספרים

מסורת הש"ס

א) בבא מציעא נז ב מנחות ג א, ב) לעיל פ"ב הל"ב, ג) מנחות סה א, ד) יומא כג א, ה) בש"ס בבלי דפו"ר איתא על המלבוש, ו) ירושלמי יומא פ"ג הלכה ט, ז) עי' בתוספתא בפ"ב דליתא שם כהך לישנא ונראה שחסר כאן בהעתקת לשון התוספתא וע"ש היטב,

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פרק ו מאיסורי מזבח הלכה ד:

מו ב מיי' פרק א מתמורה הל"ח:

מז ג מיי' פ"ז מכלי המקדש הל"ג ובהשגות:

א ד מיי' שם הל"א:

נוסחת הבבלי

(א) רבין ורבי בון כו' והנרבע הרי אינן ראוין כו': (ב) מתתיה בן שמואל כו':

הגהות הגר"א

[א] ה"ג תמן תנינן על הראשונים נאמר זכר צדיק לברכה ועל אלו נאמר שם רשעי' ירקב מ"ד כשירי דור ודור בא למנות עליהן הוא אומר זצ"ל מ"ד מי שהיה באותו דור מנה מה שבדורו על מי נאמר זצ"ל על בן קטין וחביריו כצ"ל. והוא ביומא פ"ג וגי' הספרים משובשת ועי' בס' ת"ח טעם מרווח ועיין בק"ע שהביא הגמרא דיומא שם:

ציון ירושלים

הוגרס בן לוי על השיר. עי' תוספות יו"ט מ"ש בזה ועי' שו"ת (א) א"ז סימן טו בהגהת בנו הרב שם:

תורה אור השלם

1. וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיְיָ וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן:
ויקרא כז יא
2. וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה:
ויקרא כז יב
3. זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב:
משלי י ז